

SAVAŞ BÖLGESİNE GERİ GÖNDERİLDİLER:

TÜRKİYE'NİN SURİYELİ MÜLTECİLERE YÖNELİK HUKUKA AYKIRI
SINIR DIŞI UYGULAMALARI

AMNESTY
INTERNATIONAL

Uluslararası Af Örgütü, 7 milyondan fazla insanın herkesin insan haklarından yararlandığı bir dünya için mücadele ettiği küresel bir harekettir.

Vizyonumuz, her insanın, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve diğer uluslararası insan hakları standartlarında yer verilen tüm insan haklarından yararlanabilmesini sağlamaktır.

Uluslararası Af Örgütü, hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsız olup, gelirlerini büyük ölçüde üyelik aidatlarından ve bağışlardan sağlamaktadır.

© Amnesty International 2019

Aksi ifade edilmediği müddetçe, bu belgedeki içerik Creative Commons (atıf, ticari olmayan, türetilmemiş, uluslararası 4.0) tarafından lisanslıdır.

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

İzinler konusunda daha fazla bilgi için lütfen internet sayfamızı ziyaret edin: www.amnesty.org
Uluslararası Af Örgütü dışındaki bir telif hakkı sahibine atfedilen içerikler Creative Commons lisansına tabi değildir.

İlk kez 2019 yılında yayımlanmıştır

Amnesty International Ltd

Peter Benenson House, 1 Easton Street

London WC1X 0DW, UK

Index: EUR 44/1102/2019

Orijinal dili: İngilizce

amnesty.org

Kapak Fotoğrafı: Kuzeybatı Suriye'deki İdlib kentine yapılan hava saldırısıyla yarattığı tahribatı gösteren bu fotoğraf 14 Mart 2019 tarihinde çekildi.

© Muhammad Haj Kadour/AFP/Getty Images

AMNESTY
INTERNATIONAL

ÖZET

Suriye'nin Halep şehrinde gelen 40 yaşındaki Ferit*, 3 Temmuz 2019'da İstanbul Esenyurt'ta işten çıkarken polis onu durdurdu ve kimliğini göstermesini istedi. Polis memurları Ferit'in Şanlıurfa'da kayıtlı olduğunu gördükten sonra onu bir otobüse bindirdi ve Pendik'teki bir gözetli merkezine götürdü. Ferit bu gözetli merkezinde bir hafta kadar tutulduktan sonra Edirne'deki başka bir gözetli merkezine götürüldü ve burada 18 Temmuz'da bir belgeyi imzalaması istendi. Anlatılanlara göre, Arapça çevirmen bunun sadece Ferit'e bir battaniye verildiğini doğrulayan bir belge olduğunu söyledi. Ancak Ferit belgedeki Arapça metni okuduğunda bunun Suriye'ye geri dönmek istediğini belirten bir belge olduğunu anladı ve çevirmenle tartıştı. Bunun üzerine ise çevirmenin belgeye kendi imzasını attığı ve parmak izini bastığı söyleniyor. Ferit, diğer 32 erkek ve Jandarma personeliyle birlikte büyük bir otobüse bindirildiğini, Jandarmaların yolculuk sırasında onlara vurduğunu belirtti.

Otobüs 26 saat sonra Bab El-Hava sınır kapısına ulaştı ve Ferit 20 Temmuz'da Suriye'nin kuzeybatısındaki İdlib'e giriş yaptı. Eşi ve üç çocuğu İstanbul'da kimsesiz kalmıştı, bu nedenle Ferit'in yanına geldiler. Ferit, ailesinin onun yanına gelmek dışındaki tek seçeneğinin sokaklarda dilenmek olduğunu söyledi.

Bu rapor, hiç kimsenin Suriye'ye sınır dışı edilmediğini söyleyen Türkiye yetkililerinin iddialarının aksine, 2019 ortalarında, Türkiye'nin dört bir yanında muhtemelen yüzlerce mültecinin toplandığını, gözetli alındığını ve isteği dışında dünyanın en tehlikeli ülkelerinden birine götürüldüğünü ortaya çıkarıyor. Birçok kişi çalışırken ya da sokakta yürürken yakalandı ve İstanbul'dan sınır dışı edildi. Uluslararası Af Örgütü, on dördü Temmuz ayında olmak üzere 25 Mayıs ile 13 Eylül 2019 arasında 20 zorla geri gönderilme vakasını ayrıntılarıyla belgeledi.

Türkiye yetkilileri, bu hukuka aykırı sınır dışı uygulamalarını "gönüllü geri dönüş" adı altında maskeliyor ve yıllar içinde toplamda 315 binin üzerinde Suriyelinin kendi hür iradeleriyle Türkiye'den ayrıldığını öne sürüyor. Buna karşılık, Suriyeliler tutarlı bir şekilde "gönüllü geri dönüş" belgelerini imzalamaları için yanlış yönlendirildiklerini ya da korkutulduklarını veya darp edildiklerini söylüyor. Ayrıca bazı kişiler, sınıra götürülürken yolda Jandarma tarafından dövüldüğünü belirtiyor. Sınır dışı edilenlerin hepsi Suriye'nin kuzeybatısına (İdlib'e veya Halep'e) götürüldüklerini, 18 kişi ise Bab El-Hava sınır kapısından giriş yaptıklarını söyledi. Sınır dışı edilenlerin büyük çoğunluğu yetişkin erkeklerdi, ancak bazı aileler de sınır dışı edildi. Yalnızca ailenin geçimini sağlayan kişinin sınır dışı edildiği durumlarda bile zaman zaman aileler Türkiye'de hayatlarını sürdüremeyecek durumda kaldı ve bu nedenle daha sonra kendileri Suriye'ye gitti. Türkiye'ye tekrar giriş yapanlar (neredeyse her durumda kaçakçılara büyük tutarlarda para vererek) Geçici Koruma Kimlik Belgelerinin iptal edildiğini fark etti. Bu belgelerin avukatların yardımıyla bile yenilenmesi neredeyse imkansız olduğundan, mülteciler temel hizmetlere erişimleri olmaksızın yüksek derecede sınır dışı edilme riski altında evlerinde mahsur durumda kalıyor.

Geçerli kimlik belgesi olmayanlar Türkiye'den Suriye'ye sınır dışı edilmekten korktukları için sonradan Yunanistan'a sığındı, bir kişi ise Sudan'a sığındı.

Türkiye 2019'dan önce mültecileri ağır insan hakları ihlallerine uğrayabilecekleri Suriye'ye sınır dışı etmişti, ancak ülke içi gelişmelerin hukuka aykırı olan geri göndermelere ivme kazandırdığı görülüyor. 2018 ve 2019'da ekonomi bocaladı, insanların gelirine göre yaşam maliyetleri yükseldi. Kamuoyunda Suriyeli mültecilere verilen desteğe yönelik eleştiriler arttı. Adalet ve Kalkınma Partisi bu yılın Mart ve Haziran aylarında başkent Ankara'da ve ülkenin en büyük kenti olan İstanbul'da belediye seçimlerini kaybetti.

* Araştırma kapsamında görüşme yapılan Suriyelileri korumak için yalnızca takma isimler kullanılmıştır.

2019'un ortalarından itibaren Türkiye yetkililerinin mültecilere yaklaşımı, özellikle İstanbul'da değişti. İstanbul Valiliği Temmuz ve Ağustos 2019'da çeşitli duyurular yaparak, İstanbul'da kayıtlı olmayan Suriyelilerin kayıtlı oldukları ile dönmelerini, hiç kayıtlı olmayanların ise kayıt olmak için başka bir ile gitmelerini istedi. Suriyeden gelen mültecilere bu talimatlara uymaları için 30 Ekim 2019'da kadar süre tanındı.

Suriyeli mültecilerin Türkiye'den çıkarılması, hükümetin uzun zamandır Suriye topraklarında sınır boyunca uzanan 32 kilometre derinliğinde silahsızlandırılmış bir "güvenli bölge" kurma planları bağlamında anlaşılmalıdır. Bu politikanın ardındaki gerekçe kısmen, Türkiye hükümetinin de bizzat açıkladığı gibi, Türkiye'deki 3 milyon 600 bin Suriyeli mültecinin bir kısmının veya tamamının o bölgede yeniden yerleştirilmesi hedefidir.

Türkiye'nin Suriye'de bir "güvenli bölge" kurma planları doğrultusundaki son hamlesi, 9 Ekim 2019'da kuzeydoğu Suriye'de başlattığı askeri harekât oldu. Türkiye ile kontrolü altındaki Suriyeli silahlı gruplar, Kürtlerin öncülüğündeki silahlı gruplardan oluşan ittifakın elinde tuttuğu topraklara girdi ve bir haftadan daha kısa bir süre içinde ağır ihlaller ve savaş suçları işledi. Türkiye ve ona bağlı Suriyeli güçler, bu harekât sırasında yargısız infazlar yaptı, sivillerin ölmesine veya yaralanmasına yol açan hukuka aykırı saldırılar gerçekleştirdi ve 160 binin üzerinde Suriyelinin yerinden edilmesine neden oldu. Avrupa Birliği (AB) ülkeleri bu askeri harekâtı eleştirdiğinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Türkiye'deki 3 milyon 600 bin Suriyeli mülteciyi Avrupa'ya gönderme tehdidinde bulundu. Bu raporda sözü geçen 20 kişinin de sınır dışı edildiği kuzeybatı Suriye'ye gelince; Suriye hükümeti, Ocak ve Haziran 2019 arasında İdlib eyaletinde çok sayıda hukuka aykırı saldırı gerçekleştirdi. İnsani yardım grupları 2019 ortalarında bu bölgeyi "insanlık açısından bir kâbus" olarak tanımlıyor, sivillerin "şiddetin tırmanması nedeniyle her an ölümcül tehlike altında" olduğunu ifade ediyordu.

Türkiye ve Rusya, 22 Ekim 2019'da Suriye'nin Tel Abyad ve Rasulayn kasabaları arasında kalan 32 kilometre derinliğinde ve 120 kilometre genişliğindeki bölgeyi Türkiye'nin kontrol etmesine izin veren bir mutabakat imzaladı. Mutabakat metninde "mültecilerin güvenli ve gönüllü bir şekilde geri dönüşünü kolaylaştırmak" için ortak çalışma yapılacağı da belirtiliyor.

Suriye'de insan haklarına yönelik tehlikelerin niteliği ve şiddeti, mevcut durumda Suriye'ye yapılan tüm sınır dışı uygulamalarını hukuk dışı kılmaktadır. Üstelik, geri gönderilen insanlar buna benzer tehlikelere doğrudan maruz kaldı. Yukarıda bahsi geçen Ferit, Türkiye'den sınır dışı edildikten sonra Halep'in kuzeybatısındaki Aziz şehrine gitti. Uluslararası Af Örgütü araştırmacıları, 13 Ekim'de Ferit'le telefonda konuştukları sırada bir patlama sesi duydu ve sonrasında bağlantı koptu. Araştırmacılarımız yeniden bağlantı kurduklarında Ferit şunları söyledi: "Tam şu an yakınımıza dört bomba düştü ama ağaçların arasına düştüler. Sorun yok, ben alışkınım." Yunanistan'a geçmek isterken Türkiye sahil güvenliği tarafından yakalanan ve sınır dışı edilen Suriyeli Hristiyan John, Suriye'ye vardikten sonra İdlib'de bir hafta boyunca El Kaide'yle bağlantılı İslamcı bir grup olan El-Nusra tarafından alıkonulduğunu söyledi ve "Korkunçtu. [...] Sağ çıkmam bir mucizeydi" dedi. 28 yaşında Lazkiyeli Muhammed ise 25 Mayıs 2019'da sınır edildikten sonra 19 Ekim'de İdlib'den yazdığı kısa mesajda şu ifadeleri yer verdi: "Şu an hava bombardımanları beklemede, ama [Suriye'de] çok çok fazla insan hakları ihlali var."

Türkiye'nin Suriyeli mültecileri hayatlarının tehlike altında olacağı Suriye'ye zorla geri göndermesi tehlikeli ve hukuka aykırı bir uygulamadır ve bu uygulamaya derhal son verilmelidir. Türkiye yetkililerinin, Suriye'de çatışmaların başladığı 2011'den bu yana Suriye'den gelen milyonlarca mülteciye barınma sağlamak için çok büyük miktarda kaynak ayırdığı da kabul edilmelidir. Türkiye yetkilileri, özellikle de Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer varlıklı ülkelerin kötü sicilıyla kıyaslandığında, bu çabalarından dolayı takdiri hak ediyor. Uluslararası Af Örgütü, Suriye'de savaşın başladığı 2011'den bu yana geçen sekiz yıl içinde yeni bir sığınma sistemi kuran ve milyonlarca Suriyeli kadın, erkek ve çocuğa barınma sağlayan Türkiye yetkililerinin cömertliğinin farkındadır. Fakat bu başarılar ne Türkiye'yi uluslararası hukuk ve iç hukuk gereğince Suriyeli mültecilere yönelik süregelen yükümlülüklerinden muaf kılar ne de bu raporda belgelenen hukuka aykırı uygulamalara ilişkin eleştirileri yumuşatabilir.

Uluslararası Af Örgütü, Türkiye'ye, Suriyeli mültecileri zorla sınır dışı etmeye son vermenin yanı sıra, sınır dışı edilen mültecilerin Türkiye'ye yeniden güvenli bir şekilde girebilmesini ve temel hizmetlere erişebilmesini sağlama çağrısında bulunuyor. Ayrıca Uluslararası Af Örgütü, uluslararası topluma, Türkiye'den gelen Suriyeli mültecilere ayrılan yeniden yerleştirme kotalarını büyük ölçüde artırma çağrısı yapıyor.

CONTACT US

info@amnesty.org

+44 (0)20 7413 5500

JOIN THE CONVERSATION

www.facebook.com/AmnestyGlobal

[@Amnesty](https://twitter.com/Amnesty)